

Prístup **Leader** (z francúzskeho Liaison entre actions de développement rural) znamená **SPOJENIA PRE EKONOMICKÝ ROZVOJ VIDIECKYCH KOMUNÍT**

a predstavuje metódu mobilizácie a realizácie rozvoja v miestnych vidieckych spoločenstvách.

Jej základné princípy sú:

- integrované stratégie rozvoja
- miestne akčné skupiny
- prístup zdola nahor
- zavádzanie inovácií
- integrácia
- prepojenie medzisektorových akcií
- partnerstvo
- vytváranie sietí
- spolupráca

Historický základ vzniku prístupu Leader

Regionálna politika vznikala v EU v 70 - tých rokoch v čase, keď priemyselné aglomerácie Západnej Európy podliehali podstatným štrukturálnym zmenám z rôznych dôvodov. Tieto zmeny mali za následok zatváranie podnikov a masové prepúšťanie veľkého množstva ľudí, ktorí dovtedy boli zamestnancami s pravidelným príjmom. Tento trend postihol celé regióny vo Veľkej Británii, Nemecku, Taliansku a Francúzku a vyvolal tlak na politické rozhodnutia čeliť štrukturálnym zmenám v oblasti sekundárnej výroby.

Podobne aj vo vidieckych oblastiach sa udiali zmeny v poľnohospodárskej prvovýrobe, keď technologický pokrok a zmeny v štruktúre hospodárstiev vyvolali odliv pracovných síl z tohto sektora a následne spôsobili vyľudnenie vidieka, čo postihlo hlavne vidiecke regióny silne závislé na poľnohospodárstve s nízkym podielom priemyslu.

Rôzne prístupy k rozvoju vidieka, ktoré sa skúšali do začiatku deväťdesiatych rokov, boli typicky sektorové, orientované prevažne na farmárov, s cieľom podporiť štrukturálne zmeny v poľnohospodárstve. Používali prístupy „zhora nadol“ a systémy podpory, o ktorých sa rozhodovalo na vnútroštátnej alebo regionálnej úrovni. Nie vždy povzbudzovali miestnych aktérov, aby získali zručnosti a stali sa architektmi budúcnosti svojich oblastí.

„Leadrovský“ územný prístup zdola nahor, ktorý zapája miestne spoločenstvá a pridáva hodnotu miestnym zdrojom sa postupne začínal pokladať za novú cestu k vytváraniu pracovných miest a podnikov vo vidieckych oblastiach. Leader začal experimentálnym spôsobom na miestnej úrovni spájať rôzne projekty a myšlienky, aktérov i zdroje. Ukázal sa ako ideálny nástroj testovania rozširovania príležitostí pre vidiecke oblasti.

Leader bol spustený v roku 1991 s cieľom zlepšiť rozvojový potenciál vidieckych oblastí čerpaním z miestnej iniciatívy a zručností, podporiť získavanie poznatkov o miestom integrovanom rozvoji a šíriť toto know – how do ďalších vidieckych oblastí. Leader je súčasťou širšej politiky rozvoja vidieka EÚ a má tri generácie: Leader I (1991 – 1993), Leader II (1994 – 1999) a Leader+ (2000 – 2006).

Pre Slovensko sa stal LEader súčasťou života až v roku 2008, avšak v krajinách EÚ boli aplikované spomínané etapy Leader - a I, II, +.

Leader I bol zameraný na mobilizáciu a animáciu, vytváranie partnerstiev, naučenie sa vytvárať miestne rozvojové stratégie. Inovatívne akcie boli zadefinované pomerne jednoducho ako aktivity, ktoré sa predtým v území nerealizovali alebo boli financované z iných programov. Tou pravou, radikálnou inováciou Leader - u boli miestne akčné skupiny, ktoré dostali k dispozícii balík financií a v podstate voľnú ruku pri rozhodovaní sa o obsahu ich podnikateľského plánu. Iniciatíva Leader I zdôrazňovala vytváranie sietí schopností ako regionálneho územného nástroja. Sieť programu Leader I bola považovaná za cenný zdroj informácií pre miestne akčné skupiny a pomohla mnohým vidieckym oblastiam dostať sa z izolácie.

Počas Leaderu II aktéri vidieckeho rozvoja ako aj inštitúcie na rôznych úrovniach už lepšie chápali charakteristiky celého procesu. Dôraz sa posunul na iné prvky a to na skutočne inovatívne akcie, spolupráci ma sieťovanie sa miestnych akčných skupín, hodnotenie, vrátane seba – hodnotenia všetkých aktivít uskutočňovaných miestnymi akčnými skupinami. Iniciatíva

Leader II podporovala hlavne inovačné projekty, ktoré demonštrovali nové prístupy k rozvoju vidieka, výmenu skúsenosti a know – how a projekty medzinárodnej spolupráce.

S Leaderom+ sa objavil posun aj ku špecificky tematicky zameraným prístupom (zmena technológií, využitie prírodných a kultúrnych zdrojov, kvalita života vo vidieckych oblastiach, pridaná hodnota k miestnym produktom), ktoré môžeme v súčasnosti nájsť v nariadení o rozvoji vidieka č. 1689/2005. Leader+ nebol iba pokračovaním Leaderu II, ale vo svojich cieľoch išiel omnoho ďalej, a to predovšetkým tým, že podporoval vznik kvalitných a náročných integrovaných stratégií pre rozvoj vidieckych celkov. Kládol tiež veľmi silný dôraz na spoluprácu a vytváranie sietí medzi vidieckymi oblasťami.

Program LEADER sa považuje aj dnes za jediný nástroj integrovaného rozvoja vidieka v rámci vidieckej politiky EÚ. Integrovaným sa stal preto, že podporuje finančne verejno-súkromné partnerstvá v určitom definovanom vidieckom priestore a ich rozvojové programy. V partnerstvách sa nenachádzajú iba farmári, ale aj iné sociálne skupiny vidieka - podnikatelia v ľahkom priemysle, službách, cestovnom ruchu, predstavitelia občianskeho života, samosprávy, kultúry a pod. Všetci spolu tvoria partnerstvo a zostavia program rozvoja, ktorý môže byť podporený z programu LEADER. Partnerstvo následne nato rozhoduje, ktoré súkromné alebo verejné projekty sú v danom území financované. Tento nástroj umožňuje lepšie ako ostatné nástroje koordinovať sociálno-ekonomický rozvoj, podporuje súlad rozhodovania a investovania, zvyšuje administratívne, manažérske a programovacie schopnosti ľudí a pomáha budovať občiansku spoločnosť na vidieku.

Od jeho spustenia v roku 1991 (ako Iniciatíva Leader I, II, +) získalo **2016 európskych miestnych akčných skupín** podporu na implementáciu svojich rozvojových stratégií v celkovej výške **40302,1 miliónov EUR**

Ciele Leader - u sú v súlade s cieľmi celkovej politiky rozvoja vidieka EÚ. Vyvíjajúca sa SPP (Spoločná poľnohospodárska politika (angl. CAP)) zohľadňuje rozmanitosť vidieckych oblastí a krajín, bohaté miestne identity a zvyšujúcu sa hodnotu, ktorú spoločnosť kladie na vysoko kvalitné prírodné prostredie. Toto sú potvrdené hlavné aktíva vidieckych oblastí EÚ.

Od roku 2007 sa prístup Leader integroval („začlenil“) do celkovej politiky rozvoja vidieka EÚ. Je súčasťou vnútroštátnych a regionálnych programov všeobecného rozvoja vidieka, ktoré

podporuje EÚ spolu s celým radom ďalších osí rozvoja vidieka. Financovanie osi Leader od roku 2007 pochádza z celkového balíka finančných prostriedkov, ktoré každý členský štát dostal od EÚ z nového Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka (EPFRV) na podporu rozvoja vidieka.

Os LEADER sa implementuje prostredníctvom troch opatrení, ktoré prispievajú k napĺňaniu ostatných troch osí programu rozvoja vidieka.

Opatrenia osi LEADER:

411 Implementácia integrovaných stratégií rozvoja územia – Konkurencia,

412 Implementácia integrovaných stratégií rozvoja územia – Životné prostredie a hospodárenie s pôdou,

413 Implementácia integrovaných stratégií rozvoja územia – Diverzifikácia hospodárstva a kvalita života.

Ďalšie dve opatrenia

421 Implementácia projektov spolupráce

431 Chod MAS

Slúžia na iniciovanie MAS, spracovanie oblastnej stratégie rozvoja.

Každý členský štát si vo svojom Programe rozvoja vidieka stanovil, ktorých osí sa bude týkať prístup Leader. Prístup jednotlivých členských štátov je rôzny. Väčšina členských štátov sa rozhodla zahrnúť do prístupu Leader všetky tri osi.

O implementáciu svojej integrovanej stratégie rozvoja sa môže uchádzať územie, ktoré:

- má viac ako 10 000 a menej ako 150 000 obyvateľov
- nezahŕňa obce s počtom obyvateľov vyšším ako 20 000 (napr. väčšie mestá a ich mestské časti)
  - je z geografického hľadiska celistvé a ohraničené katastrami jednotlivých obcí
  - vzniklo na základe spoločného záujmu a zvolilo si jednotnú tému (napr. rozvoj vidieckeho turizmu)
- má spracovanú **integrovanú stratégiu rozvoja** s jasne zadefinovanými prioritami a opatreniami, a pri jej tvorbe uplatnilo princíp zdola nahor

- má zriadenú **miestnu akčnú skupinu** ako verejno-súkromné partnerstvo
- predložilo všetky relevantné doklady o formovaní územia, v ktorom miestna akčná skupina pôsobí
  - predložilo súhlasy všetkých zahrnutých obcí